

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze diplomové práce

**Statistická analýza vybraných ukazatelů životní úrovně
v České republice**

Bc. Eva Bubníková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se v literární rešerši zabývá charakteristikou životní úrovně v České republice z ekonomického a sociologického hlediska. Pro zhodnocení kvantitativních dat byla využita analýza časových řad – interpolace a extrapolace.

Praktická část práce je rozdělena na charakteristiku vývoje objektivních ukazatelů životní úrovně v České republice v období 1993–2014 a testování závislosti kvalitativních ukazatelů životní úrovně. U příjmů a výdajů domácností byla provedena predikce na roky 2015–2017. Bylo prokázáno, že existuje určitá závislost mezi subjektivními a objektivními ukazateli. Svou životní úroveň hodnotí lépe spíše mladí lidé, s vyšším vzděláním a vyššími příjmy. Naopak lidé v důchodovém věku, nižším vzděláním a nižšími příjmy jsou se svým životem spokojeni méně. Nebyl prokázán významný statistický rozdíl v hodnocení životní úrovně mezi muži a ženami. Existuje středně silná závislost mezi spokojeností se životem a životní úrovní. Jednalo se o reprezentativní vzorek populace České republiky v roce 2014, a tudíž lze zobecnit výsledky analýzy na celý populační soubor. Kvantitativní data byla získána z Českého statistického úřadu a kvalitativní ukazatele byly čerpány z dotazníkového výzkumu Naše společnost 2014, který eviduje Český sociálněvědní datový archiv. Výpočty byly realizovány v statistickém programu Statistica 12 a v MS Excel.

Klíčová slova: Životní úroveň, nezaměstnanost, spotřeba, příjmy, domácnost, Česká republika, časová řada, průzkum

Cílem diplomové práce byla statistická analýza vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice. Byla provedena analýza primárních i sekundárních dat, získaných především z Českého statistického úřadu a Českého sociálněvědního datového archivu.

K popisu statistických závislostí u kvantitativních znaků byla použita korelační analýza, která sloužila ke zjištění stupně závislostí mezi veličinami (časem a daným ukazatelem). Index korelace a index determinace určily sílu závislosti mezi proměnnými.

U objektivních ukazatelů byla provedena analýza časových řad. Byl charakterizován dosavadní vývoj příjmů a výdajů domácností v období 1993 až 2014 a byly vyhotoveny prognózy odhadující vývoj ukazatelů v letech 2015 až 2017. Byly vypočítány elementární charakteristiky, které popisují dynamiku změn v chování časové řady. Jednalo se zejména o následující elementární charakteristiky: první absolutní diference, koeficient růstu, tempo růstu, průměrný koeficient růstu a průměrný absolutní přírůstek. Dalším charakterizovaným ukazatelem byla míra nezaměstnanosti a úroveň vzdělání od roku 1993 do roku 2014. Kvalitativní ukazatele, získané z dotazníkového šetření realizovaným Centrem pro výzkum veřejného mínění, byly otestovány z hlediska závislosti znaků.

Byla provedena charakteristika vývoje vybraných kvantitativních ukazatelů životní úrovně, které byly následně porovnány s kvalitativními proměnnými. Většina zkoumaných objektivních ukazatelů byla ve sledovaném období negativně ovlivněna ekonomickou recesí v roce 2009. Hospodářská krize zapůsobila na spotřební chování obyvatel, na nezaměstnanost a částečně i na jejich životní úroveň a pociťovanou spokojenost se životem.

Příjmy a výdaje domácností od roku 1993 rostly. Vývoj příjmů bylo možné popsat lineární trendovou funkcí. Časová řada pro období 1993–2014 čistých výdajů byla proložena polynomickou trendovou funkcí. Na základě lineární trendové funkce byl predikován vývoj čistých průměrných příjmů pro roky 2015 až 2017. Na tyto tři roky byly pomocí polynomické trendové funkce vytvořeny budoucí odhady průměrných peněžních vydání jednoho člena domácnosti v České republice. Vzhledem k vyšší indexu determinace

a délce časové řady nebyly vytvořeny delší prognózy. Životní úroveň obyvatel pobírajících starobní důchod, se v průběhu období zhoršuje. Důchody v relaci k čistým i hrubým příjmům (mzdy, platy) vykazují stále pomalejší růst. Důchodci tudíž disponují výrazně nižšími finančními prostředky než zbytek společnosti. Bylo prokázáno, že existuje určitá závislost mezi spokojeností se životem a věkem respondenta. Lidé mezi 15 až 30 lety hodnotí svůj život jako spokojený. Naopak čím starší respondent je, tím častěji volí spíše průměrné či negativní odpovědi. Příčinou může být právě nízký příjem důchodců. V průběhu hospodářské finanční krize se změnilo i spotřební chování domácností. Snížil se především podíl vydání za rekreaci, obuv a odívání, životní úroveň však neklesla příliš výrazně. Ekonomická recese ovlivnila především tu část obyvatel, kteří již před ní hodnotili svou životní úroveň jako špatnou či průměrnou.

Z analyzovaných kvantitativních ukazatelů měla ekonomická krize nevýraznější dopad na vývoj nezaměstnanosti. Dlouhodobá analýza byla z důvodu změn uskutečněných v metodice výpočtu ukazatelů nezaměstnanosti velmi obtížná. Český statistický úřad spolu s Ministerstvem práce a sociálních věcí usiluje o harmonizaci ukazatelů nezaměstnanosti, ale pro tvorbu prognóz jsou v současné situaci těžko použitelné. Aktuálně používaný ukazatel Podíl nezaměstnanosti obyvatel ve věku 15 až 64 let se má dostupná data pouze za posledních deset let. Proto byla provedena pouze charakteristika dynamiky vývoje časových řad a lze konstatovat, že nezaměstnanost v České republice je na velmi dobré úrovni. Vzrostla pouze v průběhu ekonomické recese. V letech 2005-2008 došlo ke konjunktúře, a to způsobilo i pokles podílu nezaměstnaných osob až na minimální hodnotu 3,8 %. V posledních měsících má Česká republika a Německo nejnižší hodnotu nezaměstnanosti v Evropské unii.

Výraznou proměnou od obnovení samostatné České republiky prošla i struktura nejvyššího dosaženého vzdělání. Výrazně vzrostl počet osob, především žen, s vysokoškolským vzděláním a klesl počet osob bez vzdělání, případně jen se základní školou. Obecný trend nárůstu počtu studentů vysokých škol může mít za následek snížení kvality vysokoškolského vzdělání. Zároveň je možné, že dojde k horšímu uplatnění absolventů na trhu práce. Překážku v přístupu k vyššímu vzdělání by v budoucnu pro některé skupiny osob mohlo představovat plánované zavedení školného.

Na základě analýzy kvalitativních znaků bylo zjištěno, že existuje určitá závislost mezi hodnocením životní úrovně domácnosti a nejvyšším dosaženým vzděláním. Lze konstatovat, že osoby s vyšším vzděláním pociťují lepší životní úroveň, než lidé s nižším vzděláním. Lidé s vysokoškolským titulem bývají obvykle kvalifikovanější a zastávají vyšší pozice v zaměstnání, také umí lépe posoudit svou skutečnou pozici ve společnosti a lépe rozumí aktuálnímu dění v ekonomice, politice apod. Problémem u subjektivních názorů na (nejen) ekonomickou situaci je skutečnost, že naprostá většina lidí s nízkým vzděláním (bez ohledu na jejich příjem), nemá přehled o makroekonomických ukazatelích a neví, co přesně jaký ukazatel znamená. Proto nejsou schopni správně a objektivně posoudit, do jaké míry je osobně určitá ekonomická situace ovlivní. Důsledkem je, že volí spíše subjektivní odhad, který jim byl zprostředkován přes různé komunikační kanály a jejich hodnocení životní úrovně může být ovlivněno „pesimistickými“ tendencemi sdělovacích prostředků. Naopak lidé, kteří vědí, co představuje jaký ekonomický ukazatel, budou schopni přesněji a objektivněji posoudit svou situaci a jejich názor bude mít mnohem lepší vypovídací hodnotu.

Cíle diplomové práce byly naplněny. Bylo prokázáno, že existuje určitá závislost mezi subjektivními a objektivními ukazateli životní úrovně. Subjektivní hodnocení je ovlivněno názorem respondentů, jejich momentálním rozpoložením apod. Přesto lze na základě analýzy provedené v diplomové práci uzavřít, že životní úroveň v České republice je nadprůměrná. Vzhledem k tomu, že se jednalo o reprezentativní vzorek populace České republiky v roce 2014, je možné zobecnit výsledky analýzy na celý populační soubor. Nebyl prokázán významný statistický rozdíl v hodnocení životní úrovně mezi muži a ženami. Svou životní úroveň hodnotí lépe spíše mladí lidé, s vyšším vzděláním a vyššími příjmy. Naopak lidé v důchodovém věku, nižším vzděláním a nižšími příjmy jsou se svým životem spokojeni méně.

SEZNAM DŮLEŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní publikace

ARLT, J., ARLTOVÁ, M. *Ekonomické časové řady, Vyd. 1.* Praha : Professional Publishing, 2009. str. 290. ISBN 978-80-86946-85-6.

BRČÁK, J., SEKERKA, B. *Makroekonomie.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. str. 292. ISBN 978-80-7380-245-5.

HINDLS, R. a kol. *Statistika pro ekonomy, 8. vyd.* Praha : Professional Publishing, 2007. str. 415. ISBN 978-80-86946-43-6.

HUK, J. *Mediální publikum a výzkum veřejného mínění.* Praha : Vysoká škola Jana Amose Komenského s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86723-24-2.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života.* Praha : Portál, 2002. str. 208. ISBN 80-7178-624-1.

RUBLÍKOVÁ, E. *Analýza časových radov. 1. vyd.* Bratislava : Iura Edition, 2007. str. 207. ISBN 978-80-8078-139-2.

Webové stránky

Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad.* [Online] Český statistický úřad, 28. 7 2015. [Citace: 19. 10 2015.] <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech#01>.

Český sociálněvědní datový archiv Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, v.v.i. ČSDA. [Online] © 2005-2014 ČSDA. [Citace: 20. 10 2015.] <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.